

2. táblázat

A szovjet tudományos folyóiratok fontossági mutatói az 1988. és 1989. évi adatok alapján (részlet)

Sorszám	Cím	K (%)
1	Prilozenie k žurn. eksperim. i teor. fiziki	64,65
2	Žurnal naučnoj i prikladnoj fotografii	54,36
3	Žurnal eksperimetal'n. i teoretič. fiziki	42,50
4	Kristallografia	26,71
5	Kvantovaa elektronika	25,55
6	Optika i spektroszkopija	25,13
7	Uspehi fizičeskih nauk	24,23
8	Ādernaā fizika	23,96
9	Uspehi matematičeskih nauk	23,77
10	Teploenergetika	23,66
11	Uspehi himii	20,19
12	Fizika metallov i metallovedenie	19,04
13	Bioorganičeskaā himiā	18,26
14	Ēlektrohimiā	17,66
15	Fizika nizkih temperatur	17,54
16	Akustičeskiĵ žurnal	17,24
17	Funkcional'nyĵ analiz i ego primenenie	16,94
18	Himiā geterocikličeskih soedinenij	16,79
19	Izvestiā SO AN SSSR (ser. Matematičeskaā)	16,49
20	Differencirovannye uravneniā	15,53

A táblázatokból látható, hogy a folyóiratok jelentős részénél (több mint 100) a K értéke elég alacsony, $K < 100\%$. A legmagasabb K értéket a kísérleti és

elméleti fizikai folyóirat melléklete (*Prilozenie k žurnalu eksperimetal'noj i teoretičeskoj fiziki*) és maga a folyóirat (*Žurnal eksperimetal'noj i teoretičeskoj fiziki*) éri el. A harmadik helyet a tudományos és alkalmazott fényképezéssel foglalkozó folyóirat (*Žurnal naučnoj i prikladnoj fotografii*) foglalja el, amelynél ez az érték több éve magas. Mindössze 11 szovjet folyóirat esetén $K > 20\%$. Ez a folyóiratok alacsony hatásfokáról tanúskodik, bár meg kell említeni a mutató értékét objektíven csökkentő nyelvi problémákat. Ennek ellentmond az, hogy sok szovjet folyóirat angolul is megjelenik, és a nevesebb tudósok cikkeiket a nemzetközi kiadványok angolul közlik. Azt a következtetést mindenképpen le kell vonni, hogy bizonyos folyóiratokat angolul kell kiadni, vagy legalább kibővített angol nyelvű referátummal.

A szerzők véleménye szerint az I_p és a K mutatók hasznosak lehetnek a szerkesztőségek számára a közlemények tartalmi elemzésekor, ugyanakkor csak ezek alapján nem lehet értékelni a szovjet tudomány színvonalát.

/MARŠAKOVA, I. V. – BARANOVA, S. N.: Issledovanie sovetskih naučnyh žurnalov po materialam bazy dannyh Journal Citation Index. = Naučno-tehničeskaā informaciā, Ser. 1. 1991. 6. sz. p. 27–32./

(V. P. Ē.)

Lengyelország

A szabad információpiac kezdetei Lengyelországban

„A lengyel könyvtári és információs szakirodalomban és a legkülönbözőbb konferenciákon több évtizeden át terjedt az a mítosz, hogy a társadalom, különösen annak olyan területei, mint amilyen az oktatás, a tudomány, a technika és a gazdaság, nem lehetnek meg információ nélkül. Természetesnek vétették, hogy – akárcsak a piacgazdaságokban – a tudományos-műszaki információ Lengyelországban is a jólét kulcsa. Azt a kérdést – persze – mindenki kikerülte, hogy a reális szocializmus társadalmi-gazdasági rendszere, ha egyáltalán az, milyen mértékig információigényes” – indítja a cikk szerzője gondolatmenetét.

A valóság az, hogy a posztstálinista rend információigényei szükségképpen voltak minimálisak. „Ennek fő oka és sarokköve az volt, hogy a tudományos-műszaki információk a politikai-ideológiai kontextuson kívül léteztek, aminek következtében – azzal párhuzamosan, hogy a saját társadalmával szemben is totálisan zárt volt ez a rendszer – számtalan akadály lépett fel az információk orszá-

gon belüli és nemzetközi áramlásában. A társadalom előtt – a szerződéskötésektől kezdve egészen a lakosság egészségi állapotáig, az ökológiáig és az írók alkotómunkájáig – szinte mindent eltitkoltak. Az, hogy a tudományos-műszaki információk iránti szükséglet az élet minden területén alacsony volt, hasznosításuk pedig még ennél is alacsonyabb, a kommunista ideológiára és gazdasági doktrínára, a termelési preferenciákra, a központosított termelésre és irányításra vezethető vissza, mely utóbbi nemcsak a termelésben és a szolgáltatásokban érvényesült, hanem az oktatásban, a tudományban, a kultúrában, az egészségügyben, a sportban és a rekreációban is.” Egyszerűen szólva: az információhasználatra sehol senkinek nem volt meg a motiváltsága.

Ebből a „gödörből” – ne higgye senki – nem könnyű kimászni, és ha sikerül is, időbe kerül. Főként az alábbiak miatt:

► a gazdasági változások meggyorsításához olyan szakemberek kiképzésére van szükség, amilyenek nincsenek; előteremtésük nem megy máról holnapra;

- ▶ a hazai tőke hiánya, a külföldinek lassú és elégtelen mértékű beáramlása konzerválólág hat mind az ipar szerkezetének, mind az információs szükségletek mértékének fennmaradására;
- ▶ az információs szféra rendje igazában csak a társadalmi-gazdasági struktúra megváltozását követően eshet át módosításokon;
- ▶ még a "korszerűséget" szimbolizáló számítógépesítés sem helyettesítheti "azt a társadalmi szövedéket, amely meghatározza a szabad információáramlást, sőt: általában az információ létezését".

"A fenti feltételi meghatározottságok nyomán felmerül: ... célszerű-e megmaradni az eddig működött és kölcsönösen összekapcsolt két rendszer, a könyvtári és a ... tudományos-műszaki-gazdasági információs rendszer mellett", s helyette egyetlen könyvtári információs rendszert létrehozni. A szerző hangsúlyából kiérezni, lévén ő a könyvtári oldal képviselője, hogy az utóbbi megoldást látná szívesen. Ennél fontosabbnak látszó javaslata, hogy – Nagy-Britannia példáján – ki kellene próbálni a helyi információs rendszerek alkalmasságát. Ezek lehetnek városiak, kerületiek, nagyobb agglomerációt átfogóak és regionálisak. Előnyük, hogy a tudományos és nyilvános könyvtárakon kívül a termelőüzemeket, a tudományos intézeteket, a kis- és a nagykereskedelmet is átfogják. Meglehet, hogy a lengyel körülmények (induló kisipar és magánkereskedelem, farmgazdaságok stb.) folytán éppen ilyen megoldásra van szükség. Ennek gerincét a mindenütt jelen levő nyilvános (közművelődési) könyvtárak képezhetnék, amelyeknek ráadásul megvan az az előnyük is, hogy a lakosság kb. 20%-a máris megszokta használatukat.

A piaccgazdaságban – természetesen – általában szükség van az információk folyamatos igénybevételére, ám ez az igénybevétel csak ott következik be, ahol haszonnal kecsegtet. Arra kell számítani, hogy a korábban felsorolt okok következtében a lengyel információpiac nem fog hirtelen felettébb élénk és kiterjedt piaccá válni. Ettől függetlenül nem szabad semmiféle, az autentikus gazdasági folyamatokat keresztbező bürokratikus intézkedéssel mintegy "siettetni" e piac kialakulását. Önmagában még a számítógépesítés sem elég csáberő a fogyasztók nagy

tömegeinek megjelenésére. (A szerző egyébként ellene van a formális, a "nem is tudni, mire használható" típusú számítógépesítésnek a könyvtárakban.)

Nem szabad megfélemedezni – különösen most – a tudomány információellátásáról sem. A tudományos információ és informálódás nem egészen ugyanaz, mint a tudományos-műszaki. A speciális kezelés annál is inkább szükséges, mert a tudományos kutatás egyre nagyobb része vonul le a nyugati országokban a termelésbe, hogy annál is kevesebb akadállyal lehessen eredményeit átvinni a kutatási-fejlesztési szférába.

Hangsúlyozni kell, hogy az állam továbbra is érdekelt marad az információs problematikában, és korántsem csak a tudományos-műszaki információt illetően. Jelenleg annyit tehet, hogy financiálisan támogatja az elindult szerzési tevékenységet, különösen ami a könyvtárak és információs intézetek munkájának korszerűsítését célozza.

A szerző szerint "az országos információs probléma iránti felelősséget egy olyan speciális parlamenti csoportnak kell átvennie, amely a gazdasági szféra, az oktatásügy, a kultúra és a telekommunikáció képviselőiből tevődik össze, és amelynek tagjai a könyvtárosokat és információs szakembereket tanácsadóként hasznosítanák. A pénzügyi kereteket felelősségteljesen az érdekelt minisztériumokból álló tárcaközi bizottságnak kell elosztania, amely ugyancsak élhetne a szakemberek tanácsadó tevékenységével. Az informatikai kutatásokra a sokféle tudományszakot, így a szociológiát, az irányítást, a kereskedelmet, a földművelést, a könyvtárosságot stb. egyaránt magában foglaló felsőoktatási szférának kell vállalkoznia ... A költségvetési eszközökön kívül élni kellene a gazdasági, az ipari, a kereskedelmi, a biztosítási stb. egyesülések-társulások támogatásával is."

"Úgy tűnik – fejezi be dolgozatát a szerző – , hogy ez az egyetlen út, amelyen a tudományos-műszaki és további más információk ügye megszabadulhat a formalizmustól."

/KOŁODZIEJSKA, J.: Svobodný trh informací. = I, 33. köt. 10. sz. 1991. p. 277–279./

(F. T.)

Lengyelország: tudományos információ a rendszerváltás körülményei közepette

Az 1989 második felétől folyó lengyel rendszerváltást is kétféleképpen kell értelmezni. Egyfelől a piaccgazdaságra való áttérésként, másfelől a pluralista parlamenti demokrácia bevezetésésként.

Ennek következményei a könyvtár- és tájékoztatásügyben is megmutatkoznak. S e tekintetben nem is annyira a szegénységre, a források szűk kapa-

citására kell gondolni, mint inkább a kérdések "kényszerűen szükségszerű" újrafogalmazására. Arról van ui. szó, hogy 1990 májusában hatályon kívül helyezték azokat a minisztertanácsi határozatokat, amelyek alapján a lengyel tudományos, műszaki és szervezési információs rendszer, a SINTO, de főként két vezető intézménye, a CIINTE és a Centrum INTE működött.